

- o roślinach użytkowych w Europie, opierając się głównie na literaturze (starożytnej, średniowiecznej i renesansowej), prowadził też pojedyncze obserwacje roślin znanych lub występujących w Polsce.
- 7b. Liczba wszystkich publikacji botanicznych, miejsce opublikowania pełnej bibliografii, wykaz najważniejszych prac – znana jest tylko jedna praca botaniczna Marcina, *Herbarz Polski to jest o przyrodzeniu ziół i drzew rozmaitych i innych rzeczy do lekarstw służących księgi dwoje* (w skrócie: *Herbarz Polski*), opracowany ok. 1543–1545, wydany pośmiertnie w 1595 r. Krakowie, w drukarni Jana Firlewicza, ss. 488.
- 7c. Główne osiągnięcia naukowe – *Herbarz Polski* jest pierwszym, oryginalnym polskim zielnikiem czyli typową dla Renesansu ilustrowaną księgą o roślinach, zwierzętach i minerałach stosowanych w lecznictwie. W swojej części botanicznej zawiera ok. 400 gatunków dziko rosnących oraz uprawianych w Europie, wiadomości o ich użytkowaniu (głównie w lecznictwie), a także pierwsze w naszej literaturze stanowiska roślin z obszaru Polski (z okolic Krakowa, Sandomierza i Karpat).
8. Działalność dydaktyczna, organizacyjna i kolekcjonerska – wykładał na Wydziale Nauk Wyzwolonych Akademii Krakowskiej, opierając się głównie na pismach przyrodniczych Arystotelesa.
9. Działalność w innych dziedzinach – był lekarzem i księdzem (miejsce i data przyjęcia święceń kapłańskich nieznane).
10. Ważniejsze godności i stanowiska – dziekan Wydziału Nauk Wyzwolonych Akademii Krakowskiej (1532).
11. Wyróżnienia i odznaczenia – brak danych.
12. Inne informacje – w Sandomierzu założył prywatny ogród roślin leczniczych.
13. Wykaz ważniejszych źródeł – Barycz H. 1935: *Historia Uniwersytetu Jagiellońskiego w epoce humanizmu*. Kraków, Nakł. UJ, s. 240–241; Feliksiak S. (red.) 1987: *Słownik biologów polskich*. Warszawa, PWN, s. 355–356; Furmanowa M., Michalska Z., Parczewski A., Zarębska I. 1959: *Lecznictwo renesansowe w Polsce na podstawie „Herbarza” Marcina z Urzędowa. Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej, Ser. B, 2: 233–314*; Rostafiński J. 1888: *Nasza literatura botaniczna XVI w. oraz jej autorowie lub tłumacze. Pamiętn. Akad. Umiejętn., Wydz. Mat.-Przyr. 14: 184–207*; Szafer W. 1964: *Zarys historii botaniki w Krakowie na tle sześciu wieków Uniwersytetu*

- Jagiellońskiego. UJ – Wydawn. Jubileuszowe 19: 26–33; Zemanek A. 1996: *Z dziejów botaniki Renesansu – Padewskie inspiracje polskich zielnikarzy. Kwart. Hist. Nauk. 41(1): 43, 49.*
14. Materiały ikonograficzne – portret Marcina z Urzędowa nieznany.

Alicja ZEMANEK

BOTANIKA ZA GRANICĄ BOTANY ABROAD

WŁOSKIE TOWARZYSTWO MUZEÓW NAUKOWYCH, OGRODÓW BOTANICZNYCH, OGRODÓW ZOOLOGICZNYCH I AKWARIÓW

Italian Association of Science Museums, Botanical Gardens, Zoos and Aquaria

Na obszarze Włoch narodziły się nowożytne nauki przyrodnicze, stąd też w różnych miastach Italii zachowały się bogate zbiory przyrodnicze, m.in. botaniczne, sięgające nierzadko swymi początkami czasów Renesansu. Nic też dziwnego, że właśnie w tym kraju zrodziła się inicjatywa utworzenia silnej organizacji broniącej interesów placówek muzealnych o charakterze przyrodniczym. Włoskie Towarzystwo Muzeów Naukowych, Ogrodów Botanicznych, Ogrodów Zoologicznych i Akwariów (Associazione Nazionale dei Musei Scientifici, Orti Botanici, Giardini Zoologici ed Acquarii) utworzone zostało w dniu 9 czerwca 1972 r. Jego pierwszym prezydentem był Guido Carobbi (1872–1974), obecnie funkcję tę sprawuje od 1993 r. Guido Moggi. Jako główny cel Towarzystwo postawiło sobie ochronę narodowego bogactwa, jakimi są muzea przyrodnicze (do których zaliczono również „żywe muzea” czyli ogrody botaniczne, zoologiczne i akwaria). Zwrócono też uwagę na potrzebę zwiększenia ich roli w nauce i edukacji. Obecnie Towarzystwo skupia 128 placówek muzealnych różnej rangi oraz 279 indywidualnych członków (głównie z obszaru Włoch). Szeroki, interdyscyplinarny program działalności dotyczy różnorodnych zagadnień, od prowadzenia rokowań z władzami różnego szczebla, poprzez uczestnictwo w organizacji specjalnych ekspozycji, do nagradzania dysertacji poświęconych problematyce muzealnej. Do ważnych zadań należy integracja środowiska ludzi pracujących w muzeach, ułatwianie im zdobywania informacji naukowej oraz prowadzenia wymiany zbiorów (co jest

szczególnie ważne dla placówek oddalonych od większych ośrodków). Jedną z form intergracji są zjazdy. Co dwa lub trzy lata odbywają się krajowe kongresy (dotychczas odbyło się ich 11: Florencja 1975, Turyn 1978, Trento 1980, Palermo 1982, Werona 1984, Rzym 1986, Mediolan 1988, Piza 1991, Trento 1992, Rzym 1994, Neapol 1996). Oprócz tego co pół roku zwoływane są sympozja o charakterze regionalnym (dotychczas zorganizowano 21 zebrań). Towarzystwo publikuje wydawnictwa zawierające materiały z kongresów, wydaje też 3–4 razy do roku biuletyn informacyjny rozsyłany pomiędzy wszystkich członków. Ważnym punktem działalności jest też popularyzacja w społeczeństwie wiedzy o muzeach, poprzez prowadzenie programów edukacyjnych w środkach masowego przekazu. Działalność towarzystwa zabezpieczającego muzealne zbiory przyrodnicze, których wartość dla nauki trudno przecenić, jest szczególnie ważna w dobie wzrastającego kultu dla nauk molekularnych, połączonego z lekceważeniem żywej przyrody i – co za tym idzie – muzealnictwa służącego klasycznym dyscyplinom biologii. Warto też przypomnieć, że w Polsce brak tego typu organizacji. Od lat siedemdziesiątych działa Rada Ogrodów Botanicznych i Arboretów PAN, dbająca o zabezpieczenie naszych kolekcji żywych roślin. Botaniczne zbiory muzealne, rozproszone w różnych ośrodkach, nie posiadają tego typu opieki, stąd też egzystencja wielu z nich zależy od lokalnych decydentów.

Alicja ZEMANEK

Fot. 1. Maria z Ebertów Rostafińska (1861–1890).

Phot. 1. Maria Rostafińska, née Ebert (1861–1890).

MUZEA, ARCHIWALIA, ZBIORY MUSEUMS ARCHIVES, COLLECTIONS

WOJCIECH ROSTAFIŃKI I JEGO DAR DLA MUZEUM BOTANICZNEGO I PRACOWNI HISTORII BOTANIKI IM. J. DYAKOWSKIEJ

Wojciech Rostafiński and his gift for the
J. Dyakowska Botanical Museum and History
of Botany Research Unit

W 1991 r. ukazała się książka pt. *Listy Marii z Ebertów Józefowej Rostafińskiej z lat 1881–1890*, pisane do rodziny, głównie do męża, Józefa Rostafińskiego (1850–1928), profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego, jednego z najbardziej wszechstronnych uczonych swoich czasów, autora klasycznych prac z

zakresu algologii, historii botaniki i nazewnictwa roślin. Z listów, które są niepowtarzalnym dokumentem epoki, dowiadujemy się o dramatycznych losach małżeństwa botanika z jego pierwszą żoną, Marią z Ebertów (Fot. 1), osobą nieprzeciętnej urody, przedwcześnie zmarłą na gruźlicę. Wydawcą listów jest wnuk Marii i Józefa, Wojciech Rostafiński (Fot. 2), wybitny uczony mieszkający na stałe w Stanach Zjednoczonych. W 1996 r. Wojciech Rostafiński ofiarował oryginały 146 listów (Ryc. 1.) wraz z innymi dokumentami rodzinnymi, m.in. unikatowymi fotografiami i książkami, do Muzeum Botanicznego i Pracowni Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej, działającej w Ogrodzie Botanicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Warto poświęcić kilka słów osobie Wojciecha Rostafińskiego, kontynuatora rodzinnych tradycji naukowych. Jego ojcem był syn botanika, Jan Rostafiński (1882–1966), zootechnik, długoletni profesor SGGW. Ze strony matki jest wnukiem profesora medycyny, Antoniego Jurasza (1848–1928), współ-